

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1982-1983**

30 NOVEMBER 1982

Ontwerp van wet tot invoering van een testament in de internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het testament

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
JUSTITIE UITGEBRACHT
DOOR DE HEER PEDE**

Dit ontwerp, dat op 30 november 1982 werd besproken door de Senaatscommissie voor de Justitie, werd eenparig aangenomen zowel in de Commissie voor de Justitie als in de openbare vergadering van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Zoals in de memorie van toelichting (Gedr. Stuk Kamer 482 (1979-1980) - nr. 1) is vermeld, heeft dit ontwerp een driedubbele inhoud.

Vooreerst wordt hierin teruggevonden de integrale overname van het Verdrag houdende eenvormige wet nopens de vorm van het internationaal testament, opgemaakt te Washington op 26 oktober 1973 (art. 1 tot en met 15).

Vervolgens bevat dit ontwerp een bepaling betreffende de aanwijzing van de personen die de bevoegdheid hebben om inzake internationale testaments op te treden (art. 16).

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden : de heren Cooreman, voorzitter; Boel, de dames Delruelle-Ghobert, Herman-Michielsens, de heer Lallemand, Mevr. Staels-Dompas, de heren Vanderpoorten, Van Rompaey, Verbist, Wathelet, Weckx en Pedé, verslaggever.

Plaatsvervangers : de heren André, Chabert, Lagae, Sondag, Uyttendaele en Vanderborght.

R. A 12071*Zie :***Gedr. St. van de Senaat :**

367 (1982-1983) : N° 1.

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1982-1983**

30 NOVEMBRE 1982

Projet de loi instituant un testament à forme internationale et modifiant diverses dispositions relatives au testament

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR M. PEDE**

Le présent projet, qui a été examiné le 30 novembre 1982 par votre Commission de la Justice, a été adopté à l'unanimité tant en Commission de la Justice qu'en séance publique de la Chambre des Représentants.

Comme il est dit dans l'exposé des motifs (Doc. Chambre 482 (1989-1980) - n° 1), le projet a un triple contenu.

Tout d'abord, on y trouve la reproduction intégrale de la Convention portant loi uniforme sur la forme d'un testament international, fait à Washington le 26 octobre 1973 (art. 1er à 15).

Ensuite, le projet contient une disposition relative à l'indication des personnes habilitées à instrumenter en matière de testaments internationaux (art. 16).

Ont participé aux travaux de la Commission :

Membres effectifs : MM. Cooreman, président; Boel, Mmes Delruelle-Ghobert, Herman-Michielsens, M. Lallemand, Mme Staels-Dompas, MM. Vanderpoorten, Van Rompaey, Verbist, Wathelet, Weckx et Pedé, rapporteur.

Membres suppléants : MM. André, Chabert, Lagae, Sondag, Uyttendaele et Vanderborght.

R. A 12071*Voir :***Document du Sénat :**

367 (1982-1983) : N° 1.

Tenslotte bevat een achttal artikelen een reeks van aanvullende bepalingen; deze handelen achtereenvolgens over de bewaring van het internationaal testament (art. 17), een oplossing voor het geval de erflater niet kan spreken (art. 18), wijzigingen van hoofdstuk V van Titel II, Boek III, van het Burgerlijk Wetboek betreffende de beschikkingen bij het testament (art. 19 tot en met 22), een wijziging van de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt (art. 23) en een wijziging van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten (art. 24).

Het kan van belang zijn dat de nadruk wordt gelegd op enkele aspecten die dit ontwerp vertoont.

1. Vooraf dient er te worden aan herinnerd dat het deel van het ontwerp dat de eigenlijke eenvormige wet bevat nopt de vorm van een internationaal testament en voortspuit uit het Verdrag, niet voor wijziging vatbaar is. Het Parlement kan inderdaad deze bepalingen slechts goedkeuren of de goedkeuring ervan weigeren.

De eenvormige wet heeft tot doel een regeling tot stand te brengen waarbij in de grootst mogelijke mate rekening wordt gehouden met de laatste wil van de auteur van het testament. Er wordt bovendien een internationale vorm uitgewerkt, zodat de noodzaak van een conflictenregeling van internationaal privaatrecht, althans wat de vorm betreft, overbodig wordt. Het internationaal testament is een nieuwe vorm van testament dat in alle internationale omstandigheden zal kunnen worden gebruikt.

2. Een tweede aspect waar een bijzondere aandacht moet worden op gevestigd, betreft de afschaffing van het besloten testament.

Deze afschaffing blijkt uit de artikelen 19, 20 en 21 van het ontwerp die respectievelijk de artikelen 969, 976 en 1008 van het Burgerlijk Wetboek door een nieuwe tekst vervangen, waaruit telkens de vermelding van het testament in besloten vorm wordt weggelaten en het nieuwe begrip van het testament in de internationale vorm in de plaats treedt.

Hoewel dit op het eerste gezicht een ingrijpende wijziging blijkt te zijn, moet hierbij toch worden aangestipt dat het besloten testament in de werkelijkheid praktisch in onbruik is geraakt. Trouwens was men van mening dat het nutteloos zou zijn in ons recht twee vormen van testamen te handhaven die zoveel gelijkenis vertonen (memorie van toelichting, Gedr. Stuk Kamer 482 (1979-1980) - Nr.1, blz. 2).

3. Een ander belangrijk aspect van dit ontwerp betreft de aard van het bewijs.

Meer in het bijzonder bepaalt artikel 12 dat de verklaring van de bevoegde persoon aanvaard wordt als een voldoende bewijs van de formele geldigheid van de akte als testament in de zin van deze wet, en zulks tot het bewijs van het tegendeel.

De bevoegde personen om de in artikel 10 vermelde verklaring op te maken zijn vermeld in artikel 16, m.n. de

Enfin, huit articles portent une série de dispositions complémentaires; celles-ci traitent successivement de la conservation du testament international (art. 17), d'une solution au cas du testateur qui ne peut parler (art. 18), de modifications au chapitre V du Titre II, Livre III, du Code civil, relatif aux dispositions testamentaires (art. 19 à 22), d'une modification de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat (art. 23) et d'une modification de l'arrêté royal n° 64 du 30 novembre 1939 contenant le Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe (art. 24).

Il n'est pas dénué d'intérêt de mettre l'accent sur quelques aspects du projet.

1. Tout d'abord, il convient de rappeler que la partie du projet qui porte la loi uniforme proprement dite sur la forme d'un testament international et qui résulte de la Convention, n'est pas susceptible de modification. Le Parlement ne peut en effet qu'adopter ou rejeter ces dispositions.

La loi uniforme a pour objet d'instaurer une réglementation tenant compte au maximum des dernières volontés du testateur. De plus, elle établit une forme internationale qui ne nécessite plus, du moins en ce qui concerne la forme, de régler des conflits de droit international privé. Le testament international est une nouvelle forme de testament, qui pourra être utilisée en toutes circonstances sur le plan international.

2. Un second aspect qui mérite une attention particulière est la suppression du testament mystique.

Cette suppression découle des articles 19, 20 et 21 du projet qui remplacent respectivement les articles 969, 976 et 1008 du Code civil par un nouveau texte dans lequel la nouvelle notion de « testament à forme internationale » est chaque fois substituée à celle de « testament mystique ».

Bien qu'il s'agisse à première vue d'une modification fondamentale, il faut toutefois noter que le testament mystique est pratiquement tombé en désuétude. On a d'ailleurs estimé qu'il était inutile de maintenir dans notre droit deux formes de testament aussi semblables (Doc. Chambre 482 (1979-1980) - N° 1, p. 2).

3. Un autre aspect important de ce projet porte sur la nature de la preuve.

L'article 12 prévoit plus particulièrement que : « sauf preuve contraire, l'attestation de la personne habilitée est acceptée comme preuve suffisante de la validité formelle de l'instrument en tant que testament au sens de la présente loi ».

Les personnes habilitées à établir l'attestation visée à l'article 10 sont désignées à l'article 16, à savoir le notaire, sur

notaris op Belgisch grondgebied en t.o.v. de Belgische onderhorigen in het buitenland, de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid.

Hieruit vloeit voort dat, althans wat het testament in de internationale vorm betreft, wordt afgeweken van het principe volgens hetwelk een authentieke akte de bewijskracht behoudt, zolang er geen betichting van valsheid plaatsheeft. De bewijskracht *juris et de jure* vervalt; ter zake geldt slechts de regel *juris tantum*.

Aan dit probleem werd uitgebreid aandacht besteed tijdens de bespreking in de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers (Gedr. Stuk Kamer 482 (1979-1980) - nr. 7, blz. 8 e.v.).

Bij die gelegenheid werd eraan herinnerd dat uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie blijkt « dat, indien het bewijs van valsheid van een authentieke akte slechts door een betichting van valsheid kan worden geleverd, deze regel uitzonderingen kent ... » (*idem*, blz. 9 *in fine*).

Tijdens dezelfde bespreking kwam men bovendien tot de vaststelling dat aan deze betwisting geen overdreven belang moest worden gehecht. Artikel 13 bepaalt immers dat het ontbreken of de onregelmatigheid van de verklaring, geen afbreuk doet aan de formule geldigheid van een testament dat in overeenstemming met deze wet is opgemaakt (*idem* blz. 10).

4. Ten einde een onjuiste interpretatie te voorkomen, dient de aandacht te worden gevestigd op artikel 2, waarin wordt bepaald dat de wet geen toepassing vindt op de vorm van testamentbeschikkingen die in een zelfde akte door twee of meer personen worden gemaakt.

Reeds tijdens de bespreking werd duidelijk verklaard — en in dit verslag kan worden bevestigd — dat uit deze bepaling *a contrario* niet mag worden afgeleid dat het conjunctief testament voortaan in ons recht niet meer verboden zou zijn.

5. Krachtens artikel 3 dient het testament niet noodzakelijk door de erflater zelf te zijn geschreven. Tevens hoeft het niet meer met de hand te zijn geschreven; enig ander middel mag voortaan worden gebruikt.

6. Nieuw is eveneens het bepaalde in artikel 5 waarbij het de erflater toegelaten wordt een ander persoon te vragen in zijn naam te tekenen. Deze tekst, die voortspuit uit het Angelsaksische recht, is een van de bepalingen waaruit de bekommernis blijkt een algemene formule te vinden die met alle juridische stelsels rekening houdt.

7. De verklaring bedoeld in artikel 10 moet krachtens artikel 9, aan het testament gehecht worden, hetgeen betekent dat ze samen met de minuut een geheel uitmaakt (art. 17).

8. Wat de getuigen betreft, dient te worden opgemerkt dat een belangrijke wijziging wordt gebracht aan artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt. Tot op heden werd vereist dat de getuigen niet enkel meerderjarig moeten

le territoire belge, et, pour les ressortissants belges à l'étranger, les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale.

Il s'ensuit, du moins en ce qui concerne le testament à forme internationale, que l'on déroge au principe selon lequel tout acte authentique fait foi aussi longtemps qu'il n'est pas argué de faux. Il n'y a plus de preuve *juris et de jure*; seule s'applique en la matière la règle *juris tantum*.

Ce problème a été examiné en détail lors de la discussion en Commission de la Justice de la Chambre des Représentants (Doc. Chambre 482 (1979-1980) - n° 7, p. 8 e.s.).

A cette occasion, on a rappelé qu'il ressort de la jurisprudence de la Cour de cassation que, si la preuve de la fausseté d'un acte authentique ne peut être fournie que par une inscription de faux, cette règle connaît des exceptions ... » (*idem*, p. 9 *in fine*).

Au cours de la même discussion, on a fini par conclure qu'il ne fallait pas attacher trop d'importance à cette question. L'article 13 stipule en effet que « l'absence ou l'irrégularité d'une attestation ne porte pas atteinte à la validité formelle d'un testament établi conformément à la présente loi » (*idem* p. 10).

4. Pour prévenir toute erreur d'interprétation, il y a lieu d'attirer l'attention sur l'article 2 qui stipule que la loi ne s'applique pas aux formes des dispositions testamentaires faites dans un même acte par deux ou plusieurs personnes.

Au cours de la discussion déjà, il a été déclaré formellement — et ceci peut être confirmé dans le présent rapport — qu'il ne peut être déduit *a contrario* de cette disposition que le testament conjonctif ne serait dorénavant plus interdit dans notre droit.

5. En vertu de l'article 3, le testament ne doit pas nécessairement avoir été écrit par le testateur lui-même. Il ne doit plus avoir été écrit à la main, tout autre procédé pouvant désormais être employé.

6. Une autre nouveauté est constituée par la disposition énoncée à l'article 5 et permettant au testateur de demander à une autre personne de signer en son nom. Cette disposition, qui résulte du droit des pays anglo-saxons, manifeste le souci de dégager une formule générale qui tienne compte de tous les systèmes juridiques.

7. En vertu de l'article 9, l'attestation prévue par l'article 10 doit être jointe au testament, ce qui signifie qu'elle constitue un tout avec la minute (art. 17).

8. A propos des témoins, il y a lieu de faire observer qu'une modification importante est apportée à l'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat. Jusqu'à présent, il était requis que les témoins non seule-

zijn en kunnen tekenen, maar bovendien Belg zijn en hun woonplaats hebben in het gerechtelijk arrondissement waar de akte wordt verleden.

Ingevolge een amendement van de Regering zal het voortaan volstaan dat de getuigen meerderjarig zijn en kunnen tekenen.

Wel dient te worden opgemerkt dat zoals voor het authentiek testament, het internationaal testament niet kan worden opgemaakt door twee notarissen zonder getuigen. In die zin trouwens werd aan artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI een laatste lid toegevoegd.

9. Tenslotte moet nog worden opgemerkt dat artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgeheven en vervangen wordt door het nieuwe artikel 976, dat het voorwerp uitmaakt van artikel 20 van het ontwerp. Bij de formaliteiten die vereist zijn bij het openvallen van de erfenis en tot op heden dienden te geschieden door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, treedt voortaan de notaris op, zowel voor de neerlegging als voor de opening van het eigenhandig testament.

Bovendien moet voortaan slechts een gewaarmerkte fotocopie van het testament worden gedeponneerd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg.

De artikelen alsmede het geheel van het ontwerp werden aangenomen bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

Het verslag werd op dezelfde wijze goedgekeurd.

De Verslaggever,
J. PEDE.

De Voorzitter,
E. COOREMAN.

ment soient majeurs et sachent signer, mais aussi soient Belges et domiciliés dans l'arrondissement judiciaire où l'acte est passé.

A la suite d'un amendement du Gouvernement, il suffira dorénavant que les témoins soient majeurs et qu'ils sachent signer.

Il convient néanmoins de faire observer que, comme pour le testament authentique, le testament international ne peut être reçu par deux notaires sans témoins. C'est d'ailleurs dans ce sens que l'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI a été complété par un alinéa *in fine*.

9. Il y a lieu de noter enfin que l'article 1007 du Code civil est abrogé et remplacé par un article 976 nouveau, qui fait l'objet de l'article 20 du projet. Pour ce qui est des formalités requises à l'ouverture de la succession et qui devaient être accomplies jusqu'à présent par le président du tribunal de première instance, elles seront dorénavant accomplies par le notaire, qu'elles concernent la présentation du testament olographe ou son ouverture.

En outre, il ne faudra désormais plus déposer au greffe du tribunal de première instance, qu'une photocopie certifiée conforme du testament.

Les articles ainsi que l'ensemble du projet ont été adoptés à l'unanimité des 12 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à la même unanimité.

Le Rapporteur,
J. PEDE.

Le Président,
E. COOREMAN.